

NASTAVNO-NAUČNOM VEĆU

FILOZOFSKOG FAKULTETA

UNIVERZITETA U BEOGRADU

Odlukom Nastavno-naučnog veća Filozofskog fakulteta, Univerziteta u Beogradu od 19. 12. 2024. godine, izabrani smo u komisiju za ocenu doktorske disertacije „Pretpostavke ispravnosti u epistemičkoj demokratiji“ doktoranda Miljana Vasića. Na osnovu uvida u rad kandidata podnosimo sledeći referat:

REFERAT O ZAVRŠENOJ DOKTORSKOJ DISERTACIJI

1. Osnovni podaci o kandidatu i disertaciji

Miljan Vasić je rođen 1994. godine u Smederevu. Osnovne studije filozofije na Filozofskom fakultetu u Beogradu je upisao 2013. godine, a završio ih je 2017. godine sa prosečnom ocenom 9.18, odbranivši završni rad na temu „Teorijski problemi u vezi sa metodima glasanja“. Iste godine je upisao master studije filozofije, koje je završio 2018. godine sa prosečnom ocenom 10.00. Tema završnog master rada je bila „Demokratija, procedure glasanja i pitanje kompetencije“. Doktorske studije filozofije je upisao 2018. godine, a od 2019. godine je zaposlen kao istraživač na Institutu za filozofiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu.

Tokom doktorskih studija, bio je angažovan u izvođenju nastave na predmetima Filozofija kulture (2020-2023) i Filozofija ekonomije (2024). Učestvovao je u promociji fakulteta kroz organizaciju dve deliberativne radionice u okviru Otvorenih vrata Filozofskog fakulteta (2023 i 2024). Bio je angažovan na dva domaća projekta: *Dinamički sistemi u prirodi i društvu: filozofski i empirijski aspekti* i *Čovek i društvo u vreme krize*, kao i dva međunarodna:

TechEthos – Ethics for Technologies with High Socio-Economic Impact i *CLEO: Cultural Memory in Europe: Commemoration, memory making, and identity in the 21st century*. Od 2019. godine je stalni autor naučno-popularnog časopisa *Elementi*, koji izdaje Centar za promociju nauke, a u svojstvu saradnika Centra učestvovao je i u više tribina, kao i radijskih i televizijskih emisija, u kojima je govorio o temama kojima se bavi u svom naučnom radu. Učestvovao je na više od deset međunarodnih filozofskih konferencija, kao i tri letnje škole, a do sada je objavio sedam naučnih radova.

Završena doktorska disertacija Miljana Vasića *Pretpostavke ispravnosti u epistemičkoj demokratiji* formatirana je u skladu sa uputstvom Univerziteta u Beogradu. Doktorska disertacija se sastoji od Uvoda, četiri poglavlja i Zaključka. Na kraju se nalazi spisak korišćene literature i biografija. Osnovni tekst doktorske disertacije podeljen je na sledeći način: Uvod, 1. Epistemički zaokret u demokratiji, 2. Kondorseova teorija glasanja, 3. Problem distingviranja, 4. Problem agende, Zaključak.

2. Predmet i cilj disertacije

Predmet istraživanja doktorske disertacije Miljana Vasića je epistemička demokratija, a u centru pažnje nalaze se specifična pitanja vezana za pretpostavke ispravnosti u okviru ove koncepcije. S obzirom da epistemička demokratija obuhvata različita teorijska stanovišta, u radu se polazi od pretpostavke da Kondorseova teorema porote predstavlja adekvatnu osnovu za razumevanje uloge i značaja pretpostavki ispravnosti. Ipak, za razliku od Kondorseovog stanovišta vezanog za teoremu porote koje pretpostavlja izbor između dve opcije (od kojih je jedna ispravna a druga neispravna) u doktorskoj disertaciji se posebno ispituju problemi vezani za razlikovanje ispravnih od neispravnih opcija, kao i za to da može postojati više ispravnih i neispravnih opcija. U radu se argumentuje da je za rešavanje ovih problema neophodno povezivanje Kondorseove teoreme porote i Kondorseovog metoda glasanja.

Doktorska disertacija Miljana Vasića ima dva osnovna cilja. Prvi cilj je da se pokaže zašto je epistemička koncepcija demokratije značajna i u tom pogledu se posebno ukazuje na

neke razlike između ove koncepcije i teorije društvenog izbora. Ukazujući na te razlike, Miljan Vasić potom argumentuje da navedene oblasti istraživanja nisu uzajamno isključujuće, odnosno da teorija koju Kondorse predlaže predstavlja neku vrstu njihove sinteze. Potom se argumentuje da je upravo takva teorijska osnova najadekvatnija za suočavanje sa pitanjima vezanim za pretpostavke ispravnosti. Drugi cilj je da se ukaže na neke značajne probleme sa kojima se razmatranje pretpostavki ispravnosti suočava, kao i da se ponude rešenja za te probleme. Realizacijom ova dva osnovna cilja dolazi se do temeljnijeg uvida u značaj epistemičke demokratije, ali i do rešenja za neke probleme kojima u okviru te oblasti nije bila posvećena dovoljna pažnja.

3. Osnovne hipoteze

Prva hipoteza je da su u Kondorseovoj teoriji anticipirani problemi, ali i moguća rešenja u vezi sa epistemičkom koncepcijom demokratije zbog čega posebnu pažnju treba posvetiti njegovim razmatranjima u vezi sa glasanjem, što uključuje kako Kondorseovu teoremu porote, tako i Kondorseov metod glasanja. Dodatna hipoteza jeste da se nasuprot određenim interpretacijama koje tvrde da su ova dva dela Kondorseovog učenja nespojiva, zapravo može demonstrirati njihova kompatibilnost. Druga hipoteza je da se u vezi sa pretpostavkama ispravnosti u epistemičkoj demokratiji javljaju dva problema koji se u doktorskoj disertaciji nazvaju problemom distingviranja i problemom agende. Treća hipoteza je da je moguće obuhvatno rešenje za oba navedena problema. Dodatna hipoteza je da se do ovog rešenja može doći uspostavljanjem veze između različitih delova Kondorseove teorije (Kondorseove teoreme porote i Kondorseovog metoda glasanja) koji se obično tretiraju kao nezavisni.

4. Kratak opis sadržaja disertacije

U uvodnom delu rada definisani su osnovni pojmovi koji su relevantni za dalje istraživanje. U tom pogledu posebno treba istaći način na koji se određuje glasanje. Naime, uobičajeno je da se pravi razlika između dva gledanja na glasanje, kao na izražavanje preferencija i iznošenje stavova. U uvodu, Miljan Vasić ukazuje na određena ograničenja vezana za oba navedena shvatanja i argumentuje u prilog određenja glasanja kao izražavanja stavova o preferencijama koje smatra najadekvatnijim za dalja istraživanja u radu.

Prvo poglavlje naslovljeno „Epistemički zaokret u demokratiji“, posvećeno je ispitivanju izvora, ali i ključnih pretpostavki koncepcije epistemičke demokratije. U prvom odeljku koji se odnosi na izvore epistemičke demokratije u centru pažnje je ispitivanje teorije društvenog izbora. U vezi sa teorijom društvenog izbora, objašnjava se na koji način ova teorija istražuje procedure glasanja, šta je Kondorseov paradoks glasanja, koja su neka od mogućih rešenja tog paradoksa. Naime, obično se smatra da su rezultati teorije društvenog izbora doveli do toga da se razvije epistemičko gledanje na demokratiju. U drugom odeljku se istražuje na koji način koncepcija epistemičke demokratije nudi neka rešenja za probleme sa kojima se suočava teorija društvenog izbora, ali i koje su njene glavne karakteristike. Na kraju poglavlja razmatra se Kondorseova teorema porote kao osnova za dalja istraživanja u vezi sa pretpostavkama ispravnosti.

Drugo poglavlje pod naslovom „Kondorseova teorija glasanja“, pretežno je posvećeno razmatranjima različitih delova Kondorseove teorije koji su relevantni za istraživanje vezano za pretpostavke ispravnosti u epistemičkoj demokratiji. U prvom delu ovog poglavlja detaljno se rekonstruiše istorija teorije društvenog izbora pre Kondorseovog učenja, kako bi se ukazalo na izvore određenih problema, ali i na specifična rešenja koja je Kondorse ponudio. Iako je uobičajeno da se na Kondorseov metod glasanja i Kondorseov paradoks gleda odvojeno od Kondorseove teoreme porote, Miljan Vasić u ostatku poglavlja argumentuje upravo u prilog povezivanja ovih različitih delova Kondorseove teorije. Osnovna ideja koja se zastupa jeste da se pretpostavka ispravnosti koja je karakteristična za teoremu porote može proširiti i na Kondorseov metod glasanja koji uključuje više opcija, što otvara dva problema koji se u radu nazivaju

problemom distingviranja i problemom agende. Štaviše, tvrdi se da ovakvo razumevanje Kondorseove teorije predstavlja najbolji put za obuhvatno rešenje za oba navedena problema.

U trećem poglavlju pod naslovom „Problem distingviranja” detaljno se ispituje šta znači da je neka opcija ispravna. U vezi sa tim, ukazuje se na neke probleme koji se odnose na neodređenost pojma ispravnosti. U tom pogledu posebno se razmatraju granični slučajevi, paradoks gomile i osetljivost na kontekst. Miljan Vasić zastupa stanovište da je bitna karakteristika termin “ispravnost” da se on može stepenovati, što znači da mogu postojati manje i više ispravne opcije. Tako da se problem distingviranja odnosi najpre na pravljenje razlike između ispravnih i neispravnih opcija, ali i na razlikovanje više i manje ispravnih, kao i više i manje neispravnih opcija.

Četvrto poglavlje naslovljeno „Problem agende” razmatra drugi problem u vezi sa pretpostavkama ispravnosti. U vezi sa problemom agende zapravo se ukazuje na dva problema. Jedan se odnosi na to šta garantuje da će se ispravna opcija uopšte naći na agendi, a drugi šta se dešava u slučaju izbora između više ispravnih opcija. Ovaj drugi problem se takođe može smatrati problemom agende utoliko što raspodela glasova na više ispravnih opcija može dovesti do društvenog izbora neispravne opcije. U ovom poglavlju Miljan Vasić formuliše svoje rešenje kako za problem distingviranja, tako i za problem agende i brani stanovište da je moguć jedinstven odgovor na oba problema.

5. Ostvareni rezultati i naučni doprinos disertacije

Epistemičku demokratiju je jedna od najaktuelnijih oblasti istraživanja u vezi sa demokratijom. Doktorska disertacija Miljana Vasića pruža uvid u neke od najznačajnijih problema u okviru ove oblasti istraživanja, ali i originalna rešenja za te probleme. Uprkos značaju koji se pridaje kriterijumima ispravnosti u okviru epistemičke demokratije, nedostaju studije koje u centar pažnje stavljaju razmatranje upravo tih pretpostavki. Doktorska disertacija Miljana Vasića *Pretpostavke ispravnosti u epistemičkoj demokratiji* pruža značajan naučni

doprinos upravo u tom pogledu jer u centar pažnje stavlja razmatranje pretpostavki ispravnosti i ključne probleme vezane za njihovo određenje.

6. Zaključak

Na osnovu prethodno iznetih razmatranja, zaključujemo da je doktorska disertacija „Pretpostavke ispravnosti u epistemičkoj demokratiji“ doktoranda Miljana Vasića, originalno i samostalno naučno delo, kao i da je u svemu urađena u skladu sa odobrenom prijavom. Imajući u vidu visok kvalitet i naučni doprinos doktorske disertacije sa zadovoljstvom predlažemo da se prihvati naša pozitivna ocena doktorske disertacije kako bi se stekli uslovi za njenu usmenu odbranu.

Beograd, 14. 01. 2025.

Komisija:

dr Slobodan Perović, redovni profesor,
Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

dr Radmila Jovanović Kozłowski, docentkinja,
Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

dr Bojana Radovanović, naučna saradnica,
Institut za filozofiju i društvenu teoriju, Univerzitet u Beogradu